

กลองหลวง

กลองหลวง เป็นกลองหน้าเดียว มีขนาดใหญ่และยาวมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่และยาวที่สุดของประเทศไทยก็ได้ กลองหลวงเดิมนั้นเป็นที่นิยมกันในหมู่ชาว **“ไทยอง”** แถบบริเวณสองฝั่งลำน้ำปิงในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณอำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูขึ้นจนเป็นที่นิยมในเขตล้านนาปัจจุบัน

กลองหลวง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **กลองห้ามมาร** อาจเนื่องจากเป็นกลองที่ใช้ดีสำหรับเวลาปฏิบัติงานบุญที่ยิ่งใหญ่ เช่น งานสมโภชพระธาตุ และงานปอยหลวง เป็นต้น งานเหล่านี้มักใช้กลองหลวงตี และเชื่อว่าเสียงของกลองสามารถเอาชนะมารอันหมายถึงการทะเลาะวิวาทในงานอีกด้วย และนอกจากนี้จะมีการนิมนต์พระอุปคุต ซึ่งเชื่อว่าเป็นพระเถระที่บำเพ็ญเพียรอยู่ในมหาสมุทร มีฤทธิ์ปราบปรามมาร เมื่อนิมนต์มาแล้วชาวบ้านจะแห่พระอุปคุตซึ่งใช้หินจากแม่น้ำเป็นตัวแทนมาไว้ที่หออุปคุตในบริเวณจัดงาน เพื่อห้ามเหล่ามารมิให้เข้ามาทำลายพิธีงานบุญได้ และในการแห่มักใช้กลองหลวงด้วย

กลองหลวงนี้พระครูเวฬุวันพิทักษ์ วัดพระบาทตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เล่าว่ามีมาเมื่อราว 80 ปีเศษมานี้เอง โดยช่างชื่อหนานหลวง บ้านทุ่งตุม ตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เป็นผู้ทำขึ้นก่อนมีขนาดหน้ากลองใหญ่ 20 นิ้ว ยาวประมาณ 140 นิ้ว (7 ศอก) ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่ากลองทั่วไปในขณะนั้น และนำมาถวายพระครูพุทธวิงศาธาตา วัดฉางข้าวน้อยเหนือ เจ้าคณะแขวงปากบ่อง (คืออำเภอป่าซางปัจจุบัน) เพื่อใช้สำหรับแห่ครัวทานหรือไทยทานและตีแข่งกัน ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จึงมีผู้ทำขึ้นเลียนแบบในเวลาต่อมา โดยได้พัฒนาให้มีขนาดใหญ่ขึ้นตามลำดับ เป็นขนาดหน้ากลอง 22 นิ้ว 24 นิ้ว และ 26 นิ้ว จนปัจจุบันขนาดใหญ่ที่สุดคือ 28 นิ้ว ยาว 130 นิ้ว หรือ 6 ศอก 10 นิ้ว สำหรับกลองหลวงใบแรกนั้น กล่าวกันว่าเสียงดังมาก นำไปตีแข่งที่ไหนก็ชนะ ต่อมาได้รับการแนะนำว่าถ้าตีหน้าให้สั้นลงอีก เสียงจะดังกว่าเดิมจึงกระทำตาม แต่ปรากฏว่าพอตัดแล้วเสียงกลับลดลงกว่าเดิม ปัจจุบันกลองใบนี้ได้สูญหายไป แต่ส่วนของหน้ากลองที่ตัดออกยังมีอยู่ที่วัดฉางข้าวน้อยเหนือ

ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ขนาดหน้ากลอง 22 นิ้ว และ 24 นิ้ว เคยเป็นขนาดที่นิยมใช้กัน แต่เมื่อสงครามยุติลงสถานการณ์ไม่อำนวย การแข่งขันตีกลองหลวงจึงหยุดชะงักไป จนกระทั่งพระครูเวฬุวันพิทักษ์ วัดพระบาทตากผ้าได้ฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาที่ประสบคือกลองดั้งเดิมในเขตจังหวัดลำพูนหาได้ยาก เพราะผูกงอไปตามกาลเวลา และไม่มีช่างทำขึ้นอีก นอกจากนี้ยังมีคนจากที่อื่นมาขอซื้อกลองขนาดใหญ่ไปอีกด้วย

ไฮไลท์

กลองหลวงจะนำออกมาใช้งานในแต่ละปีเมื่อหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวไปจนถึงสงกรานต์ คือเริ่มตั้งแต่มกราคม – มิถุนายน การใช้งานจะมี 2 ลักษณะคือ

1. การใช้กลองหลวงในขบวนแห่ เมื่อวัดใดจัดให้มีงาน เช่น งานสงฆ์น้ำพระธาตุ กลองพัดเปรียญ ปอยหลวง (งานฉลองสมโภชเสนาสนะ และแห่พระพุทธรูปสำคัญ เป็นต้น ซึ่งมักมีการจัดขบวนแห่ที่มีกลองหลวงร่วมด้วย และในงานบุญหนึ่ง ๆ จะมีขบวนแห่ของวัดอื่น ๆ ส่งมาร่วมขบวนทำบุญด้วย
2. การใช้กลองหลวงเพื่อการตีแข่งขันในงานบุญต่าง ๆ ดังกล่าว เมื่อขบวนแห่เสร็จสิ้นแล้วในช่วงบ่าย บางวัดมักจัดให้มีการตีกลองหลวงเพื่อแข่งขันกัน ระหว่างกลองที่มาจากวัดต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ท้องถิ่นที่นิยมการแข่งขันตีกลองหลวงมากที่สุดจะอยู่ในท้องที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ส่วนที่อื่นจะมีใจเขตอำเภอจอมทอง สันป่าตอง แม่แจ่ม สันทราย และสันกำแพง

การแข่งขันตีกลองหลวง

จากการสอบถามผู้รู้ถึงความเป็นมาของการแข่งขันตีกลองหลวง ท่านพระครูสังวรญาณประยุต เจ้าอาวาสวัดบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ได้เล่าให้ฟังว่า แต่เดิมนั้นพระภิกษุสงฆ์จะเป็นผู้นำกลุ่มชาวบ้านบรรพตกลองที่มีอยู่ในวัดด้วยเกวียน ลากไปแข่งขันประชันกับต่างหมู่บ้านในยามค่ำคืน ถือเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นการละเล่นประเภทหนึ่ง โดยมากจะเป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างจากการทำไร่ไถนา คือประมาณเดือนมีนาคม เมษายน และพฤษภาคม ชาวบ้านที่เป็นชายหนุ่มส่วนมากก็ถือโอกาสไปเกี่ยวพาราสีหญิงสาวในหมู่บ้านอื่นไปด้วย ไม่ได้มีการแข่งขันกันอย่างจริงจังเท่าใดนัก หรืออาจถือโอกาสนัดทำประลองกับหมู่บ้านอื่น ๆ ให้นำกลองมาร่วมประลองด้วย ฝ่ายผู้ชนะก็จะฉลองชัยกันอย่างครื้นเครง

กติกการแข่งขันตีกลองหลวงแต่เดิมไม่มีกฎเกณฑ์มากมาย เพียงแต่ตีกลองให้มีเสียงดังที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อกลบเสียงดีของคู่ต่อสู้ จึงถือเป็นผู้ชนะ การแข่งขันตีกลองหลวงนัดสำคัญประจำปีที่นักเลงกลองต่างเฝ้ารอคอยคือ การแข่งขันกลองหลวงในงานสงฆ์น้ำพระธาตุหริภุญชัย ทุกปีจะมีกลองหลวงจากเกือบทุกหมู่บ้านในจังหวัดลำพูนส่งมารวมแข่งขัน จัดเป็นมหกรรมกลองหลวงที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจากกลองหลวงเดิมที่จัดทำขึ้นสำหรับตีประกอบการฟ้อน โดยเฉพาะการฟ้อนบูชาถวายพระธาตุเมื่อเสร็จภารกิจในการฟ้อน กลองที่มาจากแต่ละหมู่บ้านจะนำไปเรียงไว้ในแถว และมีการนำมาตีแข่งกันว่ากลองของใครจะดังกว่ากัน จึงเกิดความนิยมมีการแข่งขันตีกลองเป็นประจำทุกปีในงานสงฆ์น้ำพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งต่อมานำมาแข่งขันกันในงานปอยหลวงอีกด้วย

การแข่งขันตีกลองหลวงเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 80-90 ปีมาแล้ว แต่ได้หยุดชะงักไปเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาพระครูเวฬุวันพิทักษ์ แห่งวัดพระพุทธรบาทตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้ริเริ่มการแข่งขันกลองหลวงขึ้นมาใหม่ โดยชักชวนให้น้ำกลองหลวงที่มีอยู่แต่ละวัดมาตีแข่งขันกันเมื่อประมาณ พ.ศ.2495 ในงานประจำปีวัดพระพุทธรบาทตากผ้า ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นที่นิยมมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตอำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบของกลองต่างก็ได้รับการออกแบบเพื่อให้มีเสียงดังที่สุด ดังกว่าของผู้อื่น เช่น อาจทำให้มีความยาวเพิ่มขึ้น แต่พระครูเวฬุวันพิทักษ์ได้ค้นหาและทำรูปแบบกลองที่มีเสียงดังมาก โดยรูปแบบกลองจะมีหน้ากลองกว้างขึ้น และมีความยาวของกลองสั้นลง และคิดประดิษฐ์กลองที่เสียงจะผ่านกันกลองให้มีขนาดเล็กเท่าไขเบ็ดเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิรูปกลองหลวงให้เป็นรูปแบบใหม่ ปัจจุบันกลองชนิดนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่วเขตภาคเหนือตอนบน เช่น แพร่ น่าน เชียงราย และเชียงใหม่ เป็นต้น

แหล่งที่มา :

สนั่น ธรรมธิ.2550. **นาฏดุริยางการล้านนา**. เชียงใหม่ : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.